

אנה ואני

(פרקים ראשונים של ספר)

דן שביט

א.

חלומה הישן של אנה היה להלך על ענני ורוד: האויר ספוג פתיחים ורודים ומשוכים בהם חוטי כסף. כלי הפורצלן כביתה יהיו מעוטרים ורוד והיא בחלוק מכד יקר ורוד תהלך על בהונות כנעלי בית, תפיץ סביכה כושם-לילך. תמיד רחוצה ומטוהרת, תמיד פניה כוהקים מן המשחות והשמנים המשמרים את עורה צח ומלכותי. תמיד שיערה אסוף אל קודקודה בכדור עגול ומהודק ואין שיערה אחת סוררת. זה לא היה חלום מגוחך, אלא חלום מכאיב. מכאיב כמו צמר-גפן שנטבל כמיקווה דם. חלום של פצע שאין פוערים אותו, אלא הוא שותת פנימה. מזמן לזמן מעט יותר, אבל לעולם לא כדי גרימת שטיפון. לא נהר גועש ועולה על גדותיו של דם עז וארגמני, שוצף ומסתער.

זה היה חלום מכאיב מפני שאנה לא דיברה עליו, אלא היתה מהלכת בינו ובתוכו, ולא הניחה למישהו לחמול עליה. כיצד ידעתי על החלום אם לא דיברה עליו. אין לי תשובה בדוקה והעיניין מורכב ומסובך. אני הודעתי לה, אז בהתחלה, על סמך חושיי הטבעיים, שזהו כל עולמה: ענני-ורוד שטים ומלטפים והיא על גבם ובתוכם. היא עצרה אותו רגע ממלאכתה. כמדומני רחצת-כלים במיטבח. ספלה-חרסינה היפה מכה קשה בצלחת הלבנה שבידיה. גיווה נתמתח ונתקשה, פניה הלבנה ושפתיה רעדו ונקפצו. חדרה-מיטבח מואר היה באור ניאון חיוור וחגיגי. היא שאלה: מיניין לך. מה פתאם? והוסיפה: איזה שטויות, דניאל! אך טבעי היה שאניתי לה, אחזור כי מהצהרתי ומזווית-העין אוכל להבחין בדמעות הזולגות מעיניה כשהיא מתגייסת למלאכת הרחצה במישנה-מרץ ומטיחה את כלי-המיטבח זה כזה, בלא-רחמים. כיצד הינחו אותי חושיי אל חלומה הוורוד של אנה. למען האמת ניחנתי בחושי-אבחנה דקים ומדויקים מאד-ומתמיד, אלא שהעדפתי להצפינם. ואולי לא אני הוא שהעדפתי, אלא אנה היא שמנעה ממני לחשפם. או אומר זאת כך: כשתיקה נעניתי לתביעתה שלא אהיה יותר ואחר ממה שהניחה לי להיות.

מה הניחה לי אנה להיות: רק אדם שמתכונן בה ומניח לה לטוות חוטים של חלומות ורודים. זה היה התנאי הכלתי-כתוב כימים ההם. ראיתייה עומדת כסינרה אצל הכיור במטבח או יושבת בטבורו של חדר-האורחים על כיסא-הנדנדה המקושט פיתוחי-עץ, רוקמת מעשי תחרה ורוחה נודדת בין דודותיה והקנות המתגוררות בגפן בדירות קטנות ומוגפרות לבין טירות הערפל שראתה כילדותה. דודתה האחת טניה גרה ברחוב כוגרשוב. אשה נמוכת קומה ובעלת גיבנת, ראשה שחוח ועיניה מגולגלות מעלה אל האיש הדובר אליה והן מאותתות חשדנות עיקשת ומרה. איש צעיר, היתה פונה אליי משהביאה אותי אנה לביתה בפעם הראשונה, איש צעיר — היה קולה עשן ומרוסק — אני לא מבינה מה יכול לגרום לאדם בגילך להיות מורה. זאת פרנסה של בטלה המיועדת לאנשים זקנים. אתה-יכול לצאת ולעבוד. נכון אנה? —

דודתה השניה היתה רגינה. גם היא אשה גוצה בעיקרו של דבר, אבל גיווה זקוף ותווי פניה מחודדים ומושחזים כשל נשר זועף. היא ניהלה משק-בית קפדני. אפילו סגפני. בדירה קטנה שרכשה לפני שנים בהדרה-הכרמל בחיפה ומשם השקיפה מדי ערב ממושכות על כתי העיר היורדים על ההר, עד שהגיעו עיניה הזעירות, המכווצות עמוק בחוריהן, אל היס. שם נעצרו והמתונו. כל העת הזאת מילמלו שפתיה דברים ולא ניתן היה לרדת לסוד חיקרם. אפשר ששיננה תפילות עתיקות ואולי טוותה רקמות של טקסטים קדושים

שהיא עצמה ברתה, דודה רגינה הממתינה על ההר. ממתינה לאנה, שתמיד שבה אליה. כמו ילדה קצרת-רוח מקפצת בערפל, מדלגת על המדרגות, תיק-פלאסטיק חלוי על כתפה מיטלטל-מכה בירכיה, שלושה חתולים נפוצים מפני רוח התזוית האוחזת בה. על מצילתה של הדודה רגינה חכה ככוח, עד שזו תתנער מחלומות-ההקיץ שלה, תיחפוז לפתוח דלת שמא תחמיץ את ביקורה הפתאומי של הדודנית הנפלאה. נפלאה היתה אז אנה לדודותיה והן נפלאות לה. רק לה. היא יושבת והן, כל אחת בדרכה, עגות-חגות סביב, מציעות לפניה דברי-מתיקה אהובים עליה במיוחד, ממש כמו אלה שהיתה גונבת בחשאי מן הקופסה המוזהבת שבכית סבתה; ממחקי שוקולד וסוכר שאין מוצאים כמותם היום, כאן, בארץ, אלא אם תחדור אל גניזתן החסויה של הדודות טניה ורגינה. גם דברי חיבה העתירו עליה שתייהן, גם ציוצים של מציצה דיקקה וגם הבעות רחבות ידיים ושפתיים של התפעלות והשתאות מכל מילה ובדל-הגה שלה. פעמים בודדות מאוד הייתי מצטרף אל ביקוריה שם, וגם זאת רק כטרם נולד רון. ראיתי שם אנה שונה מזו שבכיתנו. לחייה הלכנות פרחו כארגמן. עיניה זרחו וגם דמעו. גרונה נשנק מצחוק ומיכבה. חדרוה גדולה הסעירה אותה ואני הייתי יושב ומתכוונן בסצינה שכמו נלקחה ממחזה של סופר רוסי, נאמר בן המאה התשע-עשרה. אנה ודודותיה, יכולתי לכנותו. כשהיינו חוזרים בערב לביתה כבר היתה שבה להתכנס אל תוך שריונה הקר והעבה. פניה היו חוזרות אל קיפאונן היבש, הנואש.

ואני שאלתי את עצמי: האמנם כל אשה כך או רק אנה. האם רק היא בת-מלך בצאתה ונציב-אבן בכיתה. היא עצמה לא היתה משיכה לשאלה אילו הצגתי אותה בפניה. לא נותר לי אלא לצרף כדלי-מראות וקרעי-דברים וגם אגחות והדי קולות של לילה. ואני ידעתי: חוטים סמויים מתקשרים מבחיתהן המוגפים והחתומים של שתי הדודות אל ילדותה הרחוקה: הבית רחב-המידות טבל כולו באור ורוד ומסמא והילדה אנה היתה מהלכת בו בשמלת-מלמלה של רקדנית ושתי משרות בשביסים וסינרים היו חגות סביבה ומשתרלות שתיקה ותקלף סוכריית-דבש נוספת ממעטה-הזהב שלה וגם קדות לפניה כשביקשה שתקראנה לאימה. ועד שתגיע האם — יהפוך חדר-האורחים הענק לאולם-ריקודים מואר באור-יקרות והיא תחולל על פניו, מקצה אל קצה, על בהונות וקופים, בידיים משוכות-מעלה ומתנועעות כצווארי ברכורים. הילדה אנה גם היתה יוצאת אל גינת הבית, לבדה מתיישבת ליד שולחן-הגינה הלבן, רגליה הקצרות אינן נוגעות במרצפות האבן הקרות, עיניה עוקבות אחרי הגנן המשתוחח לרגלי שיח ומתאמץ לעקור ענפי-פרא שצמחו סביב לו. עיניה שקועות במעשיו היגעים עד שדמעות ממלאות אותן מבלי שתשגיח, מבלי שתרצה, אולי בשל קרניה המסמאות של השמש. הילדה אנה חלמה חלומות בהקיץ שמילאו את חלל העולם המסתחר סביבה בזהרריות ורודות הנשאבות אל נחירי אפה ואל ליבה הקטן, המפרפר וכמעט חדל. אבל היו ימים בהם הושחת הוורוד בטיפטופיו העקשניים של אדום סמיך ורע. בבהלה היתה מנתרת ממקומה ובזעקה בורחת, כל עוד רוחה בה. ממהרת לטפס אל עליית-הגג; אבל שם נסוגה מפני החשיכה המעניקה מחסה ליצורים זעירים בעלי לשונות-אש ולמעשים רעים ומרשחתיים שהינם יכולים להרשות לעצמם רק באפלה מוחלטת. והיא חשבה שהנה היא לוקחת שכר זכוכית מן החלון וכבר מותו סביב לה הדם. הרבה מאוד דם. ניגר מתוך גופה, זורם סביב והיא רצה הלאה משם, מועדת בתוך סכך שיח-יער דוקרניים ומתחתיה נפערת תהום שקרקעיתה ביצה טובענית ומעופשת והיא אל תוכה כמעט קורסת, אבל אינה מתמוטטת. מוטיפה לדלג לאורך גדר של משוכות גבוהות, גדר שאין לה סוף ואין לדעת מה מסתתר מאחוריה. כוחותיה אזולים, מתחננים להגיע למקום כלשהו. לפניו שמיים רחבים וגבוהים וגם שדות אינסופיים של חיסת-זהב; אבל מאחוריה זוחלת ומאיימת אפלתה הפעורה של עליית-הגג. לשונות-האש המהבהבים בתוכה צוחקים צחוק של זדון ומתעקשים לפרוש לרגליה את רשת הביצה הטובענית והיא נמלאת חלחלה. על נפשה מבקשת. לצאת מתוך סבך הקורים האוחז בה, לדאות מעלה אל חדר-האורחים הטובל בוורוד, משם אל מיטת-האפיריון שבחדר-השינה הפרטי, שבין כסתותיה הריחניות אפשר לחוש כיצד זורם הגוף בעונג מפרפר ומתוק. עונג מכאיב שרק לאחרונה למדה להכירו. היא נבוכה ומופתעת: החענוג הזה מושך בשיפולי בטנה התכווצויות נסוגות ומתעצמות והיא בידיהן מופקרת וחסרת אונים, ראשה סחרחר וחולשתה הפתאומית משרה עליה אדישות או דיכאון.

אדישות או דיכאון. מה אמרו עיניה של אנה מאוחר הרכה יותר, כשכבר היתה אשה. משכימה כל בוקר ראשונה, אני עדיין במיטתנו והיא חולטת קומקום-קפה ומוזגת קקאו לרון, על בהונות ניגשת למיטתו ומעירה אותו, מנשקת ומסירה את שמיכת-החורף המדיפה ריחה של עליית-גג נעולה, לוחשת על אוזנו

מילים כבושות ולחות, מוליכה אותו אל חדר האמבטיה, אל שולחן ארוחת-הבוקר אותו היא עורכת בקפידה ובהתמסרות. אדישות או דיכאון. לא אדע. לא ראיתי זעף על פניה ורק לעיתים נדירות מילטו שפתיה קובלנה. מן הדירות הסמוכות נהדפו חבטות וזעפות של דלתות, מכשירי-ראדיו עצבניים ציפצפו אותות זה לזה. נשים שטרם נרפאו מסיטי הלילה, סיננו לעצמן הברות חמוצות. על דירתנו נגה אור בוקר עמום ושקוף אותו הקרינה אנה. אדישות או דיכאון. דומה היה שכל סדרי-העולם מקובלים עליה. אבל מילים נדירות שאמרה בהתחלה לא נימחו מזכרוני: שלא תטעה לחשוב, דניאל. הכול מסכה. אני כל הזמן על חוטים ורודים מהלכת והם מתוחים על פני רקיע של כסף ותהום של אש. פעם ידעתי איך להיאחז בחוטים וכשהיתה התהום לועגת לי הייתי שבה ונמשכת-למעלה אל הרקיע בכוחותי האחרונים. אבל מאז ניטוים החוטים בחלומות כלבד אני ממתינה כל יום לבוא הלילה. האור מסביב הוא תפאורה ריקה של לעג לרש. חוטים ורודים, אמרה היא, שזרו את חלומות הלילה. ואני אומר: גם היום היה מלא בחלומות. כמלכה בסוגרה, גאה וכראבת, הילכה בבית. השפתיים החשוקות, הגאווה הפגועה שאינה יודעת גבולות, ידיה עושות במלאכה ורוחה הרחק מכאן.

ב

בחתונה של קרוב-משפחה רחוק היכרנו אנה ואני. אילמלא היו הורי דוחקים בי לבוא למסיבה לא הייתי פוגש בה מעולם. בכל פעם מחדש התחננתי שיניחו לי; אבל הם, בעקשנות שהיה בה גם קורטוב של שמחה לאיד, נעמדו עליי שעה ארוכה והפצירו, התחננו וגם איימו.

ערב של סתיו היה. הקרואים נדחקו ודחקו. הזיעו וזללו. התיזמורת החרישה אוזניים. אמא ואבא הירכו להתחבק יותר מבכל הזדמנות אחרת בה התכנסו בני המשפחה. ואני, מפינתי, ראיתי פתאום אותה — שעונה אל הקיר בפיתתו האחרת של האולם. היא התכוננה בקהל-החוגגים בעיניים עצובות ובאדישות מוחלטת. זקופה מאוד עמדה, גיווה מתוח מתיחת-קשת וידיה שלוכות על בטנה וממוללות רצועותיו של תיק. כמוני לא התערכה בהמון ונראתה כמי שלא מרצונה החפשי באה. לאט מאוד גיששתי לעברה. את תשומת ליבה טרם ביקשתי לעורר. רק להתבונן בה מקרוב, להיטיב לדעת מה אומרות עיניה. ראיתי אותן נוגות וגם עירניות וחוקרות. הן בלשו ובדקו סביב ושאר חלקי הפנים נותרו קפואים ורחוקים. פתאום עמדתי לידה. שלום, אמרתי. ערב טוב. היא נבעתה. שקועה בהזיותה עמדה ואני פלשתי אל תוכן ברות גסה. היפנתה פניה אלי, חיוורת מאוד, רצתה לומר: מי אתה. או: איזו חוצפה. ביקשה להסתלק מייד; אבל פתאום שלטה ברוחה והשיבה: ערב טוב. בתוך קהל-הקרואים הנלעג אין היא עוד בודדה לחלוטין. עיניה הפיקחיות קלטו זאת בהבזק זריז.

במיסעדה קטנה ישבנו למוחרת בערב. מיסעדה בה מדליקים המלצרים נרות דקים ואדומים עבור המסובים. לא רבות מיסעדות כאלה בתל-אביב ואני הירכיתי לבקש אחריה כמשך כל שעות היום עד שמצאתי ובאתי בערב אל ביתה של אנה, ברחוב קטן שעל גבול תל-אביב-חולון, וצילצלתי בפעמון. היא פתחה לפניי צוהר קטן, ביקשה שאמתין עד שתצא. להיכנס פנימה לא הניחה לי.

האם אהבתי אותה באותו ערב ראשון. האם אהבה היא אותי. היום אני יודע שהיה כי דבר שאנה דבקה בו אז מאוד לרצות אותו. להיסמך עליו. אבל לא אהבה היתה זו. היום אני יודע שהשלווה הליאה שהיתה נסוכה על פניה וגם על גופה, המבט העצוב והמרוחק שנשקף מעיניה השקועות תחת עצמות לחיים גבוהות ומסותחות היטב, שליטתה המופרזת כתנועותיה, בהבעותיה ובמילותיה — כל אלה העירו בי סקרנות נדירה וגם הילכו עלי קסם. בטוחה בעצמה לחלוטין נדמתה בעיניי. בטוחה מדי. וגם עשירה בניסיון חיים ובכושר שיפוט שלא שמעתי כמוהו קודם. קצרים ומושחזים היו המשפטים שאמרה בשעה שנשכחה במזלג נשיכות מלטפות ומבוקרות.

אני קינאתי בה באותו ערב ראשון. על בטחונה וזקיפות קומתה. על יופיה שהיה בו גם מיסתורין. על השקט המיושב. קולי נדמה באוזניי חלול ולא-ערב. דבריי, מוכרחים היו להישמע טפלים ונטולי-דמיון. היא מיצתה לשאול וגם קימצה בתשובותיה. מבוכתי הלכה וגברה. מדוע נענתה אמש במסיבת החתונה להזמנתי לבוא ולבלות עימי. רק כדי לשכת מולי, לרצות שאחבונן בעור הצח של פניה וצווארה, בשעה שהיא תרשום לעצמה, בינה לבינה, כמה אווילי ומעורר-רחמים אני בעיניה. האם כבר כליל אמש ידעה אבחנתה הדקה לקבוע שלא למאמץ רב תיזקק כדי להשפילני.

פניי שאני באותם ימים וגם היום איש מושפל, ולכן נבוך מאוד. אם מישוה מגלה כי דבר המעורר את

סקרנותו. ויותר מכך, אם הוא מעמיד פנים כאילו הוא מוצא בי עניין כלשהו. אני כאותם ימים וגם היום דניאל אלטר, איש שנולד לחדרים קטנים ואפלים. איש שלא נולד כדי שאנשים יחזרו אחר חברתו והוא מעולם לא יכפה עצמו עליהם, לא יטריח אותם, לא יחזר אחריהם. הלא הדברים מתחילים בדמותי. אמנם אני גבוה, אבל נושא עימי גבנון קל. אופי הרזון שלי הוא אותו אופי מצומק ויבש. עור צווארי חרוש קמטים ותווי פניי מכוערים (אין לי מילה של עקיפין לשים תחת המילה "מכוערים"). כבר מגיל מוקדם החל ראשי להקריח ופדחת בוהקת נחשפה מעל מצחי ומעל לזוג המישקפיים העבים שאני נאלץ להרכיב. ובשל כל אלה, ואולי בשל מניעים אחרים, הקדימה גם רוחי להיות רוח נמוכה, שאיננה מבקשת להמריא וזרועותי הדקות מעולם לא ביקשו ליהפך לכנפיים דואות. במשך שנים רבות, מאז היותי נער, קינן בי ספק של ממש אם אכן מעשה נכון עשו הורי שטרחו להביא יצור בלתי־משמח כמוני לעולם. אבל לזכותי ייאמר שבכל השנים הללו עשיתי כל שיכולתי כדי לצמצם את נפחי בכל מקום אליו נקלעתי, וזאת חרף מימדיו הארוכים של גופי. ניתן היה לראותני, אם בכלל, מסתופף אל קרן־זווית, מכונס ומכווץ. לא נדחק ולא מתפרץ, מקפיד על נוהלים אדוקים של נימוס ואדיבות, אסיר תודה על כל תשומת־לב, ולו מיזערית, שמישהו מצא להקדיש לי וגם נכון וזועף בגללה.

רק משחלפו מיספר שבועות בהם התעקשה אנה לשוב ולראותני מדי יום אזרתי עוז ושאלתי: מוזר שאת שומרת קירבה לאיש כמוני.

רציתי לומר: מה לכל הרוחות מוצאת אשה כמוך בי.

דומה שאנה לא הופתעה מן השאלה. משמע, גם בעיניה לא היתה קירבתה אליי מובנת מאליה. היא אמרה בשקט: כבר בליל החתונה היבחנתי שמאחורי הקו המבויש של העיניים והחיך הרפה מסתתר מישהו אחר. גם פיקח וגם הגון. את השילוב הזה אני מחפשת, כלומר, מצאת חן בעיני. אבל אנה לא אהבה אותי. רק חן מצאה בי. מוזר, והלוא מן המפורסמות הוא שאני נטול כל חן. מפורסמות אני אומר. בקרב מי. מצחיק.

לא מייד נתודעתי אל חלומותיה הוורודים. מדי ערב היינו נפגשים בבית־קפה קטן או בגן ציבורי או בחדר־המתנה של בית־מלון. אנה היתה לוקחת לעצמה מלכתחילה את זכות השתיקה וההמתנה לדברי. כה מוזר ומביך היה הכול. הרי איש מלבדה טרם המתין שאני אפתח לפניו בדברים. להיפך, ברור היה לכל שהאיבר היחיד בגופי שהינו בעל ערך של ממש הן זוג אוזני המגודלות והשעירות, הדמויות פי־משפך, שדרכן יכול כל אדם לשפוך ולהזרים מילים אין־ספור באין מפריע, באין עוצר. ואנה, הלוא היא בוודאי הורגלה לכך שהיושב במחיצתה יקשיב לה קשב רב. מדוע, אם כן, העמידה אותי במיבחן שכמעט קטע את הקשר השברירי באיבו? — אני ביקשתי מאוד לנצות אותה ולספר לה דברים שתמצא בהם עניין. אבל לא רק שדבר מכל המתרחש אצלי לא נראה לי ראוי להביאו באוזניה, אלא שעצם החיטוט והחיפוש אחרי אלה שתם לחלוטין את ערוצי הזיכרון והחשיבה שלי. לכאורה לא נותר לי אלא להמתין לכך שהיא תקום ותאמר: הִיָּה שלום, דניאל. אזכור את שתיקתך הנבונה, את החיך המבוויש, את העיניים השמחות־עצבות שמאחורי מישקפיך העבים. אלא שאנה לא קמה. היא ישבה והמתנה. אחת מכפותיה היתה לופתת את סנטרה ועיניה הפשירו מקיפאון אט־אט עד שחייכו אל חוץ עיניי, עד שלעיתים היתה פורצת אפילו בצחוק מתגלגל שכל־כך התגעעעתי אליו מאוחר יותר, כשכבר בילינו זה במחיצת זו שנים מתמשכות. דקות ספורות לפני שהייתי אומר נואש היתה שאלה כלשהי נמלטת מפי. בקול נמוך מאוד. כמעט בלא כוונה. מי את אנה, הייתי שואל. או: מיניין באת. או: היכן משפחתך. וגם: לאן תלכי מכאן.

תשובותיה היו חסכוניות ומדרודות. אבל אני, כאמור, לקטתי מתוכן פירוים רבי־משמעות. למדתי לדעת יותר משרצתה שאדע. למדתי לדעת כמה היא נואשת. דבר־מה רע ועצוב מכוון את חייה. סחור־סחור היא סובכת ולא משיגה. רגליה נוגעות ולא נוגעות בקרקע. גופה כאן ונפשה מי ידע היכן. והדרודות טניה ורגינה משמרות בכתיהן המוגפים אשליה מתוקה ומרה כשתי מכשפות מחופשות לדרודות טובות.

ג

כל ימי רציתי לחיות בירושלים ובכל פעם דחיתי. עכשו אני יודע שלעולם לא תהיה לי ירושלים לבית. כשהחלטנו אנה ואני להינשא אמרתי לה שמן־הדין הוא שנקים ביתנו בירושלים. היא פערה זוג עיניים נדהמות: מה פירוש מן־הדין? אני נבוכתי: כלומר מאוד הייתי רוצה בכך! היא לא שאלה מדוע, רק פסקה: לא. בתל־אביב נגור! מאוד רציתי שטכס־הנישואין שלנו ייערך בחוג־משפחה צנוע. הלוא ידעתי איך

איראה אני בחליפת-ערב נוקשה ושחורה, ניצב כטבורו של אולם-חתונות, מוקף עשרות אנשים הלוטשים אליי עיניים ומגחכים, בינם לבינם, על מראי האווילי, על אותה הכעה נכובה שננסכת על פני בהודמוניות כאלה. ידעתי שלא אוכל לשאת את לחיצות הידיים, הנשיקות, החיבוקים, הבזקי המצלמות. וגם ידעתי שטרם הוברר מעל לכל ספק שאנה ואני אוהבים זו את זה.

אבל אנה חפצה מאוד בשמלת-כלולות אמיתית, עשויה בד משי לכן, מעוטרת אמרות-תחרה. שובל ארוך נישא מאחוריה ושני ילדים-מלאכים אווזים בשוליה. גם כתר של שושנים אדומות ביקשה שינעצו בשערותיה וגם תזמורת ציוותה לשכור שתצעיד אותנו באולם שלוכי-זרוע.

אני תמהתי ולא תמהתי. למדתי להכיר כאנה קן של פשטות כנה שעמד בסתירה לראוות המשחק שנתגלמה בסצינת החתונה שהכינה לה. אבל נתוודעתי גם, טיפין טיפין, אל עולם החלומות הוורודים וגם ידעתי שהדודות טניה ורגינה לא תוותרנה על הנפלא בחזיונות. לו המתניו בעיניים לחות שנים ארוכות. שנינו הירכינו לחייך אל עבר הקרואים שעה שבינינו כבר ירד מסך שקוף. צינת בדולח נשקפה מעיניה ככל פעם שנתקלו בעיניי, עד שהיסתרתי אותן עמוק יותר בחוריהן מאחורי זגוגיות המישקפיים. לנוכרי נדמיתי בעיניה, זר ורחוק יותר ממרבית הקרואים. וגם אני — עליי להודות — רחשתי לה עוינות עמומה וקצרת-רוח, אם גם מכוישת ומתחטאת.

למוחרת נדמה היה כאילו שוב חזרנו אל עצמנו. אל השקט המפוים, אם גם צונן מעט יותר, שהיה בינינו מאז ליל-המיסעדה. תלמידיי הצעירים, ילדים חמודים מאוד כימים ההם, באו אחרי-הצהריים לברכני. על בהונות נכנסו, מסמיקים ונכלמים, זרי פרחים ועוגות בידיהם. אנה הקבילה את פניהם בחלוק מפואר שקיבלה במתנה יום קודם. כל אחד מהם זכה ממנה לטיפוחה או צביטה, וילדה אחת, ימימה שמה, גם קיבלה נשיקה של ממש. במעגל ישבו, על רצפת חדר-האורחים שבדירתנו המשותפת, דירת אנה ודניאל, ולא ידעו מה לשאול ומה לומר. זו היתה הפעם הראשונה בה נכנסו תלמידי הצעירים לביתי ואף שהייתי נרגש מאותות החיבה שנתגלו כאן, גברה בי המבוכה על ההתרגשות. אילו רק מנעו ממני מעמד זה. והלוא בינם לבינם לא חדלו מלגחך עלי ולתמוה כיצד יצור מופנם, חסר צבע ודיוקן כמוני, הופקד להיות מורם ומחנכם. בינם-לבינם הירבו בוודאי להצמיד לי תארי-גנאי מלעגים ומכזים. בינם-לבינם הירבו לחקות את תנועותי והעוויות-פני, שהיה בהן משהו מסורבל ונטול-חן באופן מוחלט.

מה קראה אנה בעיני הילדים שסבכו באי-מנוחה על פני חדרנו הקטן, בלשו סביב ונמנעו מלפגוש בעיניה ובעיניי. היתה זו פעם ראשונה בה היתה עדה לראותני בקרב תלמידיי; עליהם מעטתי לספר לה בלאו הכי. כיצד זה לא נתעצבה לראותני הססן ואווילי עוד יותר מן הילדים עצמם. כיצד זה לא קמה מייד לאחר שהסתלקו והכריזה: דניאל, הלוא אתה הינך היצור המאכזב ביותר שקיים עלי אדמות. ואז היתה אורזת מן-הסתם את חפציה, ואת המתנות שקיבלה יום קודם לכן, בעיקר סרוויסים של כלי שולחן, וטורקת אחריה את הדלת.

כיצד לא קמה וטרקה אחריה את הדלת כבר ימים רבים קודם לכן. והרי לא אהבה אליי מלאה את ליבה. לא אהבה. אבל מין דבקות עקשנית אחזה בה, דבקות במידותי הגמלוניות ובתודתי הנרגשת על תשומת-הלב שהיא מעניקה לי. וגם אני, שכבר טעמתי פעם טעמה של אהבה אמיתית — אף שהיתה נכזבת ועל כן נדחקת עוד ועוד — ידעתי שלא אהבה קושרת אותי אליה. לא אהבה. אלא דבקות בשקט ובכיטחה שהיא נוסכת, ובעצם עובדת הקשר המתהדק בינינו במין אופן מוכן-מאליו, קשר שלא ניתן להחירו על אף ששני הצדדים לא נמצאו נסערים ונרגשים ממנו.

אני אחרי אנה נסחפתי. אחרי נחישות דעתה. ספקות רבים היו לי אם עליי להינשא לה. אם עליי להינשא ככלל. אני לא הידחקתי אותם. אדרבא, מודע הייתי להם כל הזמן. אבל חיי באותם ימים כמו התנהלו על פני מקבילית: באותן שעות ספורות בהן שהייתי במחיצת עצמי התרחשה כתוכי איזו אמת פנימית אישית ועצמאית מאוד, של איש אין חלק בה. וכאשר התייחדתי עם אנה ידעתי שגם היא, כמובן מסוים, הופכת חלק ממני.

ואנה אליי — נסחפה גם היא במין אופן דומה ושונה והניחה לימים לחלוף מתוך ביטחה בהחלטתה: אני אהיה שלו. וכל מה שנוותר היה להניח לימים לחלוף. לעבור מבתי-הקפה לדירות הורינו, להניח לזוגות הישישים הללו להזין עיניהם בשני האנשים הצעירים היושבים על הספה קרובים, שלוכי אצבעות ומחייכים. ואין לדעת בכיטחה מי השתקף במראה — הם או אנחנו.

אנה אמרה שכירושלים לא נגור ואני לא חדלתי להתגעגע אל העיר. מאוד אהבתי את גונו המזוכך והעמום של האור, את המיסתורין והקסם המהלכים על שכונותיה. רק ירושלים, ידעתי, תוכל להשרות עלי את הרוח האחרת לה אני זקוק. רק היא תחיר לי חיי פרישות והסתגפות אליהם חתרתי. תקופות מסויימות, אני זוכר, שקלתי אפילו להצטרף אל מינור השתקנים שבמבואותיה. גלימת-הנזירים הארוכה, כך שיערתי, תהלוך לי מאוד וכמוה שתיקת-העצלתיים הנצחית. אני לא אטריח איש, איש לא יטרח אליי ואין טוב לי מזה. הורי, ידעתי, ישקעו ביגון עמוק ומתמשך, יטילו עלי את האחריות לזירוז קץ-חיייהם, אבל אני אאטום אוזני מלשמוע. נזיר שתקן אני, המתכוונן מעתה בחיים מזווית שונה ומרוחקת.

ואם לא חיי-פרישות מוחלטים תציע לי ירושלים, אוכל, לפחות, לקיים בה משטר נכון של התבודדות שמשמעותה האמיתית שליחות. מכוונס בהרהורי, ימים ארוכים בדירה קטנה וציורית, אשכ ואיש לא יידע על קיומי. את טעם החיים אחפש, את סוד קיומם וקיום העולם כולו, ואחרי-כך אהגה במהות האושר הניצחי עד שאתקדש לאיזו שליחות נעלה ואת בשורתה אביא קבל-עולם. רק תפאורת ירושלים יכולה וראויה לכך. אלא שאנה פסקה: לא!

ד

תקופת הרינונה היתה היפה בחיי. וכל זאת מפני שהיתה היפה בחייה. אני אומר זאת בכיטחה מלאה, על אף שהיא עצמה מעולם לא הודתה בכך.

ראשית לכול היתה היא עצמה יפה מתמיד. תווי גופה ופניה הרכים-עגלגלים ממילא, כמו קיבלו את מלוא ביטורים, האמיתי ביותר. תנועותיה נחעדנו וגם אצילות-פתאום היתה בהן. פניה זהרו. מבטה, שנהגה להפנותו פנימה, אל תוך נפשה התועה, התפרץ אל העולם החיצון, הורם-מעלה. עוד מעט וגם זעקות-חדווה נמלטו מגרונה, נוכח כל המראות הפורחים שקודם לא השגיחה בהם.

מרבית הימים היינו יוצאים לטיול איטי ונינוח בשעת בין-ערכיים. אנה היתה מניחה על כתפיה סודר סגול שסרגה כמו ידיה, משחילה זרועה בזרועי, פוקחת עיניים גדולות אל רחובות העיר ואני יכולתי להבחין כיצד היא מתאמצת לאצור-פנימה את הסערה הגדולה המתחוללת בקירבה.

כרסה הלכה ותפחה והיא לא ויתרה על מסלול הטיול הקבוע. דירה קטנה שכרנו ברחוב יהודה הלוי, יצאנו ממנה והלכנו עד לצומת רחוב בלפור ומשם ירדנו אל רחוב אלנבי. אנה אהבה לטייל ברחוב זה סמוך למועד סגירת החנויות. כל דביקותו המיוזעת של היום כמו מצטברת מתנקזת באוויר על פני המרצפות המטונפות ובחללים הדקים שבין האנשים הנחפזים. אנה איננה נוגעת באיש מלבדי והדבקות המטונפת לא נוגעת בה. אנה רק מתכווננת ולוחשת מילים כבושות. היא מחייכת אל עצמה ולפעמים גם אליי ושפתיה הקטנות פולטות סיפורי-שרשרת, דקיקים כחוטמים שהיא טווה. דרך מורד אלנבי נפשה חותרת אל הים. שם, לאורך הטיילת תוכל להלך ולנשום מלוא ריאותיה אוויר צלול, אם גם לח ומלוח.

כשהיינו סבים על עקבנו לחזור הביתה הייתי מציע שניסע באוטובוס או ניקח מונית. אבל היא סירבה. רחוב אלנבי כבר החשיך ודמם. מוניות חלפו ביעף. על פתחיהם של מיספר בתים התכונו קבצנים ללינת לילה. אנה היתה מתעקשת להתכוון בכל אחד מהם ככוונה ובקפידה. לכל אחד מהם העניקה כינוי. כל אחד מהם הישרה עליה אימה. היא נצמדה אליי בכל גופה וצמרמורת עברה בה. מדוע את מתעכבת, אנה, רצייתי לשאול. מדוע עלייך לצבור מראות שמביאים כן סיוט דווקא לפני שינת הלילה.

כשהיינו שבים לדירתנו היינו מדליקים את האור במיטבחון בלבד ומותירים את שאר חדרי הבית חשוכים. אני הייתי מבקש להדליק את הראדיו כדי להמתין למהדורת החדשות ולמוסיקה שלאחריה; אבל ידעתי שאין הדבר לרוחה ונמנעתי מכך. ליד השולחן היתה מתישבת, מעסה קלות את רגליה שצבו בשעת ההליכה ומקשיבה לצמיחה הפנימית המתרחשת בגופה. אני הייתי מכין לשנינו ארוחת-ערב קלה, בדיוק על פי טעמה. ביצה רכה, גבינה רזה, עגבניה ובצידה מלפפון קלוף, לחם שחור מרוח בשיכבה דקה של חמאה, לפעמים מעט שמנת ותמיד כוס תה לקינוח. צנועה מאוד היתה הארוחה לא רק בשל מצבנו הדחוק-משהו, אלא גם בשל נוהגיה החסכוניים של אנה. בדרך-כלל היינו מקדימים לעלות על יצוענו, בעיקר בשל עייפותה ואולי גם בשל סיבות אחרות. לפעמים היתה נאלצת להמתין במיטה עד שאני הייתי מסיים להכין את שיעורי המחר או לבדוק מחברותיהם של תלמידיי הקטנים. היא שהיתה שוכבת על גבה, מקפידה לכסות את כל גופה ולבהות בעיניה אל התקרה. היא לא דיברה ולא יכולתי לדעת אם אל תוכה-פנימה היא מאזינה או אל הקולות העולים מן הרחוב.

צילום: רונית הבר

היתה זו תקופת-חינו היפה ביותר. אינני יודע אם גם אצל האחרים כך. נפלאות דרכיה של אשה הרה, קראתי פעם בעיתון. כל אחת נוהגיה שונים. יש נשים הרות הנתפשות לבעתות טירוף ולחזיונות קשים. אבל לא אנה. היא, כאמור, היתה אחרת. לא עוד מחושבת וקריירה, גם לא מאופקת ומרוחקת. כל מה שאני יודע עליה למדתי או.

לא הכול אני יודע, כי לא הכול סיפרה לי. פעם ביקשה שנשנה מנוהגינו ונרד לים דרך רחוב פרישמן, עד מלון "דן", שם נשב על אחד מספסלי הטיילת ונשקיף אל הים. בדרכנו חשבתי: כמה דלים ושטוחים המראות שיכולה תל-אביב להציע. כמה מעטים מסלולי הטיול שזוג כמונו יכול לבחור לו. לא סימטאות מפותחות, לא עליות ומורדות, לא מראות ניגלים בהפתעה, לא שיכבה על גבי שיכבה. רק עיר של חול, ניזרית ברוח, עשויה תפאורת-קארטון. אבל בה בעת גם נקשרה נפשי בנפש העיר הזאת מפני שהיא נוהגת איזו קלות-דעת צבעונית, בלתי-מחייבת, שירושלים המודעת עד בלי די לעצמה ולמעמדה, לא תרשה. עיניה של אנה לא פנו אליי. רק בים הסתכלה, וכף ידה היתה מונחת על כרסה התופחת. הוריי זקנים מאוד, אמרה, ועוד מעט ימותו. אני רוצה רק שיסיקו לראות את נכדם. תראי שיהיה בסדר, אמרתי.

אילו נשאר שם היו מאריכים לחיות יותר. וגם אני הייתי מאושרת יותר. לאט הירכבתי לי את תשכץ הסיפור: בדרום צרפת נולדה וגדלה. הוריה היו עשירים מאוד. ילדותה עברה בין כחלי חווילת-מיגדלים שניצבה בלב כרמי-יין רחבים. אלה היו שייכים לאביה וכמותם החדרניות והמשרתים שעמדו לשירותה מיום שראתה אור-עולם. מן המרפסת הפונה אל גן-הכית יכלה להשקיף אל הכרמים ואל יערות עצי-הצפצה העוטים ערפל. לטוות רשתות דקיקות של קורי-חלומות. עד שיום אחד נסתבך האב בעסקים מפוקפקים וגם שגה במיני ספקולציות פיננסיות שהורידוהו מנכסיו. את כרמי-היין נאלץ למכור, את בני משפחתו ומיטלטליו לאסוף ולהפליג אל דירת-עולים קטנה בלב שכונה נידחת שעל חולות בת-ים. אנה ואחותה, שתיהן נערות-תיכון במלוא פריחתן, שקלו אם להצטרף אל זוג ההורים שבורי הלב, או לעקור לפאריס, ללמוד באוניברסיטה ולפתוח דף חדש. אבל הן חששו שמא יקרבו כך את קיצם של ההורים המוכים, חשקו שפתים ועלו עימם אל הדירה הזעירה שבלב החולות.

מיספר פעמים שאלתי אותה: מדוע לא שינית את שמך. אנה איננו שם עברי! בשום אופן לא! — נהגה להתריס — אני אנה! מן הכול אתה רוצה שאפרד?
לאבִּיך לא היתה ברירה, אני אומר, הלא בעצמך את יודעת. אף אחד מאיתנו איננו יודע לאן ינחה אותו הגורל.

היא צחקה: מילה ספרותית כל כך — ינחה!

ואני נבוכתי. הלא כך אני רגיל לדבר.

אחר־כך נאנחה: לא הכול סיפרתי לך. הלוואי והיה לי כישרון סיפור אמיתי. את יודעת, העזתי. עד עתה נשמע הכול דומה לסיפורים אחרים. את כודאי מכירה: אותם סיפורי־גורל מלודרמטיים. היא היתה נסיכה עדינה ומפונקת שהוריה ירדו מנכסיהם והיא נאלצה למכור גפרורים ברחוב. צחקה צחוק של פעמונים. אחר־כך שנים לא שמעתי כמותו.

בעצם אתה צודק. כל הסיפורים דומים. ורק לך עצמך נדמה הסיפור שונה. אחד ויחיד!

חשבתי שאנה מתכוונת לשתוק כעת ואני הלא אהבתי כל־כך את מילותיה המקישות זו בזו כחלוקי־נחל.

אמרתי: נו, ועכשו ספרי!

שוב צחקה וגם טפחה קלות על לחיי ואפילו נשקה לי:

אתה כמו י'לד, דניאל.

מילא.

את המאבק בין האור לצל אני אוהבת וכאן אני לא מוצאת אותו. אני מחפשת. יורדת אל הים ואור גדול פרוש מעליו. אני יודעת שהוא מכסה על מעמקים של אפלה כחולה. אבל אני אינני רואה אותם. לא אני הצוללת אליהם. אני יושבת כאן על המדרכה השטוחה, חשופה לשמש ודבר לא קורה. אני ממתנה. מה יהיה. שם יכולתי לשחק בצללים ובאורות. הם שיחקו איתי במחבואים כשהייתי יוצאת אל המירג'ת, ממנה אל הגן, משם אל היער. הייתי מלכת האור המחפשת בין הצללים. לדעת מה מסתתר בכל המקומות שאינם גלויים לעין. כשהייתי חוזרת לטירה יכולתי לשוטט בין החדרים והפרוֹדורים ואיש לא עצר בעדי. כל דלת סגרה על חדר אפל ושונה מקודמו ואני לבדי צריכה הייתי לגלות את סודותיו. בסוף הייתי מטפסת אל מרומי המיגדל, משקיפה על הכול — היער, הגינה, הכית. הערפל הוורוד היה מציף. מכסה וגם מגלה.

ה

בתחילה אהבתי מאוד את השעות הארוכות שהייתי מבלים עם רון בעודנו תינוק. הוא שכב בעריסת־נצרים מיוחדת שאנה קנתה עבורו. כשהייתי שכ מבית־הספר הייתי מוצא אותה יושבת לידו ומטלטלת קלות את העריסה. ניצבתי מעליו והוא הכחין בי וחיך. העברתי מבטי אליה ושנינו חייכנו זה אל זה. אפשר היה לדמות שהילת־אור שקופה נוגהת על שלושנתנו. אחר הצהריים היתה אנה פורשת מחצלת קלועה על ריצפת חדר־האורחים ומשכיבה אותו עליה. איטי למדי היה זוחל אל הפינות, חותר אל מתחת לכורסאות, שולח מבטי תינוק אוויליים־משהו לעבר אנה ולעברי. אנחנו היינו מושיטים אליו ידיים, ממצמצים בשפתותינו, גוהרים לעברו. אנה היתה מאופקת ממני. לא מתנפלת, לא מרעיפה גודש עמוס ודביק של אותות חיבה, כדרך רוב האימהות. צעיף של תוגה היה משוך על עיניה גם כשחייכו. היא אהבה את רון בכל מאודה; אבל כבשה אל ליבה פנימה דברים רבים שלא אמרה.

את אינך מאושרת, — אמרתי.

זו סתם עייפות, דניאל — דחתה אותי.

והיתה יושבת בלילות על כיסא־הנדנדה שלה, תחת המנורה שהאירה את תגי־הריקמה הצפופים, מתנודדת קלות ברוח כמו הווילאות הלבנים שכיסו על החלון הגדול, כמעט לא מתכוננת בי; אבל משיבה בתשומת־לב ובדייקנות לכל שאלה שלי. שלוה גדולה מדי אפפה את דמותה היושבת ורוקמת. מה, לכל הרוחות, מתרחש בליבך. להיכן נושאות אותך הזיותיך. הנה רון יגדל ואת תוסיפי לרקום ולרקום כאילו אין בעולם דבר לכד מפיסות־הבד המחוררות הללו והחלומות הקטנים, הנואשים, שאת רוקמת על־גביהן. אילו פעם אחת יצאה אז מגדרה. מתפרצת בצעקת־פתאום אל תוך השקט הנקי, המחוטא. של חדר־האורחים שלנו. אבל תמיד מחדש שעת־ערב ושנינו יושבים. היא במקומה ואני על הספה עוטף רגליי בשמיכת־צמר, ולגם כוס תה שהכינה לי, מתכוון מאוד אל מחברות התלמידים הדקיקות, ששוליהן מאויירים בכל מיני

רישומים שילדיי עיטרו בהם את שעורי הבית שהם מכינים עבורי בשקיקה, כחריצות נוגעת ללב. דבר כלשהו טורד את מנוחתי ואינני יודע מהו. ככל ערב נאבק, מעריץ את שלוותה של אנה, המחלחלת דרך כל רבדי גופה ונשמתה, מצפה שלפתע אולי בכל־זאת כבר לא תוכל עוד. משהו ממעמקיה לא יוכל לשאת את המתרחש וזעקה נוראה תימלט, אבוי —

דבר לא קורה. את זימזומה החדגוני של מנורת־הניאון אנחנו שומעים. את נקישתה העקשנית של הטיפה הנושרת מן הכרז בכיור המיטבח. את נשימתו החרישית של רון. את נהמתה העמומה של ציפור־לילה רחוקה. דבר לא קורה. כשבתות אנחנו נוסעים אל הוריה בכתים. אינני אוהב לנסוע אליהם ואנה פחות ממני. אין היא יכולה לראות אותם בדעיכתם. הלוא אביה היה אדם זקוף־קומה ונערץ וכעת הוא יושב בין הרהיטים העתיקים, המגולפים, שהציל מתוך טירת הערפל וגבכם זה על זה בתוך הדירה הקטנה; המתקלפת. יושב, מתכווץ וממתין. הסנטר נעוץ בחזה, השיניים חסרות, השפתיים מחייכות רק מעט שבמעט מתחת לעינים כבויות. כשרון מתגלגל על הרצפה הוא גוחן ומציץ אליו. שקיות נפוחות תלויות מתחת לעינים וגלגליהן משורגים נימי־דם. רון אינו משיב חייו. רון אולי מפחד. אימה, גברת ניקול קוראים לה השכנים, התכווצה גם היא מאז זנחו אותה פרחי המשרתים שכיכרו סביבה. כעת היא ציפור מרטה וגרומה, עורה סדוק ומקורה המחודד מצפצף בלא הרף. זו גברת ניקול, שתלתליה המלאכותיים והרלילים צבועים בגון־חלודה דלוח. אין לה עינין אמיתי ברון. חיזוריה אחריו מזויפים עד להכעיס. אין לה עינין אמיתי בי, גם לא באנה. רק בה עצמה, בשקיעתה הנעלבת. אם תסגור חלילה את שפתיה הרקיקות, ולו לשנייה, לא תחוש את עצמה, תחרד שמה הסתלקה מן העולם מבלי שאיש חש בכך. מבלי שהיא עצמה חשה בכך.

נסערת ומדוכאת יוצאת משם אנה מדי שכת. מתכוונת לומר שלעולם לא תשוב מפני שממילא הללו חדלו להבחין בין ימינם לשמאלם. אחר כך שבה ומנחמת עצמה בכך שקיצם קרב. הן לא ייתכן אחרת.

1

בתחילה אהבתי הכול. הלילות הארוכים בהם היינו מכונסים תחת הילת־אור שקופה ואפילו חמימה מעט. הרחוב היה הולך ומשתתק. הרחוב היה הולך ונמלא חושך. רחוב שותק וחשוך, ידענו שנינו, הינו מעטה של כריות קשה וגם אפשרות של פורענות אכזרית. כל מה שניתן להיאחז בו, הוא מעט האור והחום שניתן לשמרם. לכן הקפדנו לנהל שיחות חרישיות, מלאות כוונת־התקרבות, לא ממושכות, גם לא מחלחלות־פנימה. אנה היתה רוקמת, שואלת שאלות קטנות ולפעמים נרעדת כשצופר של אמבולנס או צעקה של כריות רחוקה היו מפירים את האיזון שהתעקשה להיאחז בו. למשל: אל תשכח לעבור מחר בבית־המרקחת כשאתה חוזר.

מוכרחים כבר לתת לרון את התרופה שהרופא רשם.

או: דניאל, אמרת שאפשר לקבל הלוואה מהסתדרות המורים. חבל שאתה מזניח את זה. אני באמת שכחתי אנה.

בתחילה אהבתי כמעט הכול. היא התמסרה לטיפוח חזותה של דירתנו הקטנה. באמצעים חסכוניים, אבל מחושבים כראוי, היתה רוכשת מדי זמן רהיט או דבר־קישוט כלשהו. אני סמכתי לחלוטין על טעמה האישי. מבלי שהיבחנתי בכך, כביכול, שינה הבית פניו אט־אט ולנו היה קן חמים, מקושט ומרוהט בטוב טעם. היא רכשה מרבץ צבעוני לכסות על מרצפות־הבית הדהיות, היא השיגה במציאה כמה כלי־כסף נדירים ביופים והציבה אותם על הכווננית הקטנה, היא תפרה כמו ידיה וילאות חדשים וגם חידשה את ריפודה של הספה הישנה. היא תלתה תמונות קטנות על הקירות, שהיו כרוכז רישומים מעודנים בשחור־לבן. היא היתה מרבה להסתובב עם מטלית לחה ולנגב פיזורי־אבק שנדרו על פני הבית. אבל לאט־לאט גם ידעתי שהיא ממלאת את הבית בעיסוקיה השונים כדי שלא תיאלץ לשבת מולי, עיניים כנגד עיניים, ולהודות שאין אנחנו מחליפים מילה על־אודות המתרחש באמת.

לפעמים נידמה היה לי שקשר סמוי קשרה עם תלמידי הקטנים. חוט דקיק וארוך של ליגלוג היא מותחת כנגדי, יחד עימם. השתדלתי לא להאמין שהדבר אפשרי באמת. אבל כשהייתי עומד לפנייהם ומספר סיפור מסיפורי התנ"ך העתיקים או מביא דוגמאות של הטיית־שורש נדמה היה לי שאבחנתי אינה בוגדת בי. זדון רע וערמומי הייתי רואה מתחת מסווה העיניים התמימות. כמעט והייתי עוצר את מהלך ההרצאה,

נושם עמוקות, מישיר כנגדם מבט, ממתין להשתתותה של דממת-מוות וזועק: מטומטמים. אתם אינכם מבינים כלל עם מי יש לכם עסק? הלוא כל אחד מכם הינו אפס ריק וסתום! — קרה גם שעניי הזריזות, הנכלמות, קלטו מבט של הבנה שלמה בין אנה להורי שהתגוררו במושבה. דבר לא נאמר במילים, אבל חיובי ההסכמה העוברים-חולפים באוויר היו פולחים את בטני כמו סכינים חדות שאינן יודעות רחם. וכל זאת על אף שהיקדשתי להורי את מלוא תשומת-הלב אותה תבעו, גם אם זיקתי אליהם לעולם לא היתה מחוורת די הצורך.

אנה אימצה לה אותם למן הרגע הראשון וגם נהגה חירות מופרזת, אפילו מביכה, בכיתם ובריגשוניהם. אילו היה דבר חלוי בי היינו ממעטים להגיע אליהם. אבל היא היתה מודיעה מדי כמה ימים שהיום נוסעים למושבה. כך לפני הולדת רון וגם אחרי-כן. היתה נושקת קלות ויבשות ללחי הורי שהיו מקבלים אותנו כפחח, ממהרת להיכנס פנימה, לפזר חפציה סביב ולערך סקירה מקפת על-פני הבית כדי לצאת עם סיכומים מוצהרים לגבי המחרש בו: מה מוצא חן בעינייה, מה מוזנח, מה מגוחך ומה משווע למעט תושיה אנושית כדי שישופר ויתוקן. אמא ואבא היו מאזינים לה תמיד מחדש פעורי-פה, מתאהבים בה יותר ויותר, ומודים לגורל על ששידך להם אשה נכונה ובעלת-טעם כמותה. לא לי הודו, כי כרי היה להם שיד המיקרה העיוור הועידה להם את אנה לכלה. לבטח לא אישיותי המביכה היא שקשרה אותה אליהם!

מה מאוד הבנתי אורם. שמש עזה התיכה את בתי המושבה, את שדותיה וכבישיה ומבין העצים הרחכים, הדשאים המכוסים היטב והרחובות העצלים צמחו נערים, שזופים וחסונים, בהירי מבט ומקורולי שיער. לא דניאל אלטר. הוא נער רזה וארוך גפיים, ממהר להקריח, חוריין, שעיר ומצומק-קלסתר. מרחף בין צללים אפלים, נוגע בעולם מגע של התחטאות ונסיגה, של הצטדקות על דבר קיומו. מה מאוד צריך הייתי להצטדק. הנה אחי הבכור יונתן: בן שש-עשרה ורחב-כתפיים. מסייע לאבי בעבודת השדה, נוהג טראקטורים, חולב פרות, בונה ערימות-חציר לראווה, מסחרר את בנות המושבה בהורה של לילות שבת. הנה אחי יונתן יוצא אל השדה במיכנסיים קצרים בלבד ופלג גופו העליון ערום ושוף, קשה ובוהק כמתכת יקרה. מעט נמוך ממני בקומתו; אבל מלוא כל העולם ישותו המזנקת. גם אני עוזר לאבי בעבודת השדה, גם אני משכים אל חליבת הפרות, גם אני מכסח את דשא הגינה כשעת בין-ערביים. אבל בזווית עינו של אבי התימהון והועם. כמה נטולות-חן תנועותיך, דניאל.

אמא לא אמרה כך. בליבה שמרה מה שחשבה. חמימות מלאה היתה מפגינה בשעת ערב כשאבא ויונתן ישבו קרובים מאוד תחת המנורה, בודקים ברשימות שמא גדול ההפסד מן הרווח. אז נכמרו רחמיה ואפשר מאוד שהתכוונה לפרוש על כתפיי את הסודר החום שלה. אבל בה-בשעה כרי לי שבאישון לילה הירהרה ואמרה: הלוא יכול היה הנער גם לצמוח אחר.

בליל נישואי לאנה עמדו דמעות בעיני אמא. היא עטתה צעיף-משי ורוד ולבשה שמלה שתפרה לה במיוחד אסתר, תופרת המושבה. לה נדמה היה שמעולם לא נראתה יפה כל-כך. אבל אני אהבתי אותה יותר בשמלות הישנות שלה, שהיטבתי להכיר את ריחן וגם הורשיתי למששן שנים רבות קודם לכן. סביבה עמדו דודתי, שלוש אחיותיה שאחת מהן באה במיוחד מניו-יורק. אני תמהתי על כך מאוד: מה עניין התחברותי אל אנה נוגע לדודה מניו-יורק. לבטח לא כדי רכישת כרטיס-טיסה לתל-אביב. אבל דודה זו, מרים שמה, שנישאה לאיש-עסקים עשיר שהצהיר על עצמו כשומר-מסורת אדוק ומדקדק והיה שנוא על אבא שנאה נרגזת וקצרת-רוח, עד כדי חשש להרמת האגרוף כנגדו — הדודה מרים ראתה עצמה כמעט כמחותנת. אל אמא נצמדה וטרחה להפגין עוד ועוד שמבין כל הקרואים אין קרובה ורצויה ממנה. אמא הניחה לדמעות להיקוות ולרדת על לחייה המאופרות באבקה משוכחת, הסתכלה אליי והסתכלה אל אנה, חייכה ומיצמצה. אני תמהתי מאוד כי ראיתי בטכס כולו הכרח בלי-גוונה. אבל דמעות של ככי! — מה פתאום בוכה אמא כשמדובר בי. הלוא כל ההתרגשות רוחשת וגואה סביב רק מפני שכך נהוג ומפני שבני המשפחה ואנשי המושבה מצפים למסיבות שכאלה! — איש מהם לא חשב שלי, דניאל אלטר, אכן מגיעה תשומת-לב חגיגית ומפוארת שכזו — גם אני לא חשבתי.

ואחי הבכור יונתן עמד מן הצד והשקיף. שני ילדיו הקטנים, זוג התאומים חגי ומיכאל, ניצבו לצדדיו, מתבוננים פעורי-פה. יונתן לא חרש מזימות רעות כנגדי, גם לא גיחך בינו לבינו. מתחת למעטה שיריין המתכת הקר רחש אלי חיבה וגם כיבד אותי מפני שלדעתו היו בי מיספר תכונות נדירות שלא מצאן

כאנשים אחרים, ורק חבל שתכונות אחרות שכי — אמר ולא פירט — מונעות מן התכונות הנאצלרות הללו להיחשף ולזנק כראוי.
 כך אמר פעם אחי יונתן בליל חורף סוער ונגזז, כשנזדמנו שנינו למתכן אצל פרה שכרעה להמליט.

ז

בלילות החמים של סוף אותו הקיץ היתה אנה פותחת לרווחה את חלונות הבית כדי שרוח הים השורה על תל־אכיב תפיג את הלחות ותייבש את הזיעה. חלוק דק היתה לובשת שגיזרתו הותירה את זרועותיה ואת צווארה חשופים. גופה היה מלא ולבן. רון היה יונק בשקיקה נמרצת מפיטמותיה הגדולות ופני התינוק הסמוקים והדשנים שלו הפיקו קורת־רוח עילאית. לאחר שסיים הרימה אותו, הצמידה את גופו אל שדיה השופעים והמתניה עד שיעלה גיהוק יפה מתוך ריאותיו הזעירות. אחר־כך היתה משכיכה אותו בעריסתו שסביב לה תלתה וילון מכד כילה שקוף, היתה מצייצת אליו וגם גוחנת ולוחשת לו מילים של פיוס והקנטה. הוא מיהר להירדם אל תוך חלומותיו המבולבלים והיא שבה אל כיסאה, נטלה את מלאכת הדיקמה האינסופית, שלחה אליו מבט שעדיין נותרה בו מידה של קירבה והעבירה עיניה אל פיסת הכד שעל ברכיה. אז החלה מוצצת את החוטים בשפתיה כדי שמלאכת השחלתם בקוף המחט תקל עליה. תחת אפה ביצבצו אגלי־זיעה גדולים ובוהקים; אבל הרוח ייבשה אותם אט־אט, ואנה, כך אמרתי לעצמי, מדישנת ורגועה עכשיו לא פחות מרון. ואולי יותר. עייפות לא היתה בה. אני היקדמתי לעלות על מישכבי, להדליק מנורת־לילה כדי לקרוא בספר, והיא עדיין נותרה יושבת, זרועותיה העבות ואצבעותיה הזרירות מסורות לחובתן בחריצות חמורה ועקשנית. עפעפיי היו הולכים ונשמטים מאליהם ואז היתה נכנסת לחדר־המיטות שלנו, פושטת לאט את בגדיה, אפילו ניצבת לפני ערומה במלוא גופה העבה למיספר שניות, לובשת את כתונת הלילה, נשכבת על גבה וממתניה בשלווה ארוכת־רוח להשתלטותה של עייפות מלאה, כרובשת.

בלילות החמים של סוף אותו הקיץ היה האוויר טעון חדרוה מתוקה ודרוכה. המלחמה נסתיימה זה עתה והיניצחון היה סוחף ומרומם. הוא שטען את האוויר באתה רוח שנשאה אותנו מעלה וגם חילחלה אל תוך נפשותינו וגופותינו. התעלות נפש כזאת טרם ידענו. רק בדיעבד הבנו כמה ייחלנו אליה, כמה זקוקים היינו לה וגם ראויים. הנה ניתנה לנו הזכות לשלווה שלא ידענו כמותה וגם נמלאנו ציפיה נרגשת לקראת הבאות. הכול היה טעון ומתוח ורגיגי עד לבלי הכיל.

כשפרצה המלחמה היתה אנה בסוף תקופת הריונה. בימי ההמתנה חרדתי לראותה מאבדת את זחיחותה, אבל נתבדיתי. פניה קרנו ועיניה זרחו. טוולינו היו מתארכים והיא היתה ממלאת אותם בסיפורים זרים ומפורטים על הזיות ילדותה, ועל בית־החלומות ממנו עקרה. בו בזמן טיפטה אל אוזני מעט מעמדותיה הנחרצות לגבי המצב אליו נקלענו ואני תמהתי מאוד. ממבט ראשון, כך אמרה, אפשר לדמות שזהו מצב ביש. אבל חושיה אומרים לה שלפנינו ימים גדולים. ליטופיה את בטנה הגדולה והתופחת נעשו תכופים מקודם וגם מלאי־כוונה. בימי מלחמה נולדים בנים, הצהירה בפנים סמוקות ובעיניה אור אחר ומורז, ואני כל־כך רוצה בן —

רון קראה לו מפני שהשם הלם את מה שרחש ליבה. וכשבאתי לבקרה בחדר־הלידה נשאה אליי עיניים עייפות ומאושרות ולחשה: אמרתי לך שיהיה בן!

פתחה את החלונות לרווחה, באה רוח הים. נשמה לקראתה עמוקות, השיטה מבטים אל עבר החושך, בלשה הרחק מכאן והתישבה. זקפה אוזניה והמתניה, תמיד כשתיקה ובהתכוונות אל תוכה פנימה. יכולתי לחשוב: לאיתותי־אורות מן האפלה היא מחכה, ואולי לדפיקות קצובות ועמומות בדלת או בקיר, אשר יכשרו לה שעליה להתייצב במקום וכשעה יעודים, כדי להצטרף אל האחרים — והלוא אמרתי: האוויר היה טעון ומשכר —

אותי שאלה פעם: בכל זאת, איך זה שכחרת להיות מורה. או שכחרו בשבילך, או שזה קרה בלי שהתכוונת, כמו לכל־כך הרבה אנשים — והלוא אני, אנה, נתכוונתי להיות משורר. כאילו הכנתי שאין לי כל ברירה אחרת. וגם בכך נכשלתי.

בגיל צעיר מאוד נתגבן גיווי הארוך, שערות ראשי וגופי צמחו כזיפים שחורים וזקורים. ניתן היה

למצוא אותי ישוב, כפוף ומכונס, מעל השולחן הקטן שניצב בכרך האפלולי שבבית המושכה. עיני הקדימו לכהות והרופא רשם לי מישקפיים עבים ועגולים. אימי קנתה לי עט נובע מסוג יקר במיוחד ואבי לא ידע על-כך. מבית-הספר הבאתי ניירות ארוכים, ללא שורות, שכמותם היו מצויים רק בחדר-המורים. ניתן היה לראותני יושב וכותב. לשערותי הינחתי לצמוח פרא ופלומת זקני הנערית עטרה את לחיי הקשות, המחוררות. מאימי רציתי לבקש שתתלה וילון-תחרה בין פינת השולחן לשאר החדרים, אבל היא היתה עסוקה וטרודה במשק הבית ודי היה לה בכך שקנתה לי עט-נובע, יקר במיוחד.

אותיות קטנות ועגולות היו רצות בשורות ישרות וסדורות היטב. פחות ופחות נתמשך שיח-ושיג שלי עם הבריות. להתקדש אל השירה, אמרתי. משורר צומח-פרא, דק-גיזרה ומעלה-גבנון. תשובותיו מדודות ולא קלות לפיענוח. שפחו מדויקת וערכאית במתכוון.

אינני יודע אם בחרתי או נבחרתי אז להיות מורה. אבל לאן, ככלות הכול, תלך דרכו של משורר-מחילות עצוב ומיותר. ביקשתי מהוצאת-ספרים קטנה שתוציא את שיריי בספר והיא סירבה. נסעתי אל משורר נחשב ומכובד בעיר והראיתי לו את קובץ השירים, כתוב בעט נובע יקר, בכתב-יד עגול וזעיר, והוא אמר: כישרון של ממש, בחור צעיר. מדוע, אם כך, סירבו האנשים להוציאם כספר, שאלתי. הוא לא יכול היה להשיב על כך. חיוך דק ניצת בזווית עינו ואני לא ידעתי מה חושב האיש בליבו. תמים מאוד הייתי אז ומשהו מאותו מתום-ילדות נותר בי עד היום. כולם, ובעיקר אנה, חמלו עליי בשל התום הזה. גם המשורר הנחשב והמכובד הוא. ואני שבתי הביתה, את צרור-הניירות השלכתי אל החבית שבחצר והעליתי באש. אבי היה בשדה. אימי הלכה לבקר אחת משכנותיה. חשבתי שעליי להתנפל על מיטתי ולבכות שעה ארוכה, נער בן שמונה-עשרה שנים, לחייו זרועות פצעוני-דם, גופו דק כאילו יש בו חולי הרסני. חשבתי שאימי תשוב ותמצא את ראשי טמון עמוק בכר המלוכלח בדמעות, אבל אני בכיתי רק מעט, בכי יבש ומגוחך ואימי בוששה לחזור. אימי סברה שעלי להיות מורה לילדי המושכה. אבל אני ידעתי שאבי לא יוכל לשאת את החרפה. בוקר-חורף אחד יכלו לראותני יוצא, נושא את מיוודת-העור החומה הישנה, פוסע לאט על פני כביש-המושבה הדביק, שאורותיהן הדלוחים של נורות עמודי-החשמל השתקפו בו. לובש בטלרס שמידותיו קצרות על גופי הארוך, הולך ומתרחק כאילו לעולם לא אשוב ואיש אינו עוצר בעדי, לא נפרד לשלום, לא מצטער. אף-אחד לא בא להיפרד. אבא אמר: מכאן לעיר חצי שעה נסיעה בלבד. אמא אמרה: אקום ואלווה אותו לתחנת האוטובוסים. אבל אני היפצתי בה שתימנע מכך בשעת-בוקר מוקדמת וכהה של חורף. דבר-מה בליבי נשבר. אפשר שהיה זה רק בשל תפאורת החורף. איש פוסע לבדו על כביש מושכה תחת שמיים נמוכים ואפורים, בין טיפות גשם. אין קרן-אור שתשאף להפציע מבעד לעננים, אין ציפור על ענף עץ ערום, אין אדם שמחייך ומסיר כובעו לכרכת-שלום. יכולתי לכתוב שורות יפות ונוגות של שיר. אבל אז כבר חדלתי מכך.

תלמידי הקטנים גיחכו מאוד לקראתי למוחרת בבוקר. לשווא ניסיתי לשוות לי מראה צעיר וחגיגי. קרחת-ראשי שכבר הלכה ונתפשטה, מישקפי העבים, בגדי המושבה שלי, גבנוני המקולל — היציגוני כמות שאני. התיצבתי מולם והמילים נעתקו מגרוני. שעור תורה, כתוב היה במערכת השבוע, אבל כל רשימותי מאמש לא סייעו בידי. ואז החלו הקטנטנים הללו, חביבים להפליא, מתוקים מכל מתוק, לשאול שאלות חרישיות וסקרניות. כאפורחים רכי פלומה נידמו בעיני. לחום ולמחסה הם זקוקים תחת מעטה העופרת הכבדה של שמי החורף. עליי שאלו שאלות. את שמי רצו לדעת. מיניין באתי ומה עברי ואם יש אלוהים בעולם. ואני השבתי להם, אחת לאחת, תשובות ארוכות ומפורטות, מבלי הסתר דבר. דמעות חנקו את גרוני, רציתי את כולם לחבק ולכנוס תחת מעיל המושבה המטולא שלי, לקחתם אל ביתי ולהושיכם צפופים, מתחממים זה בזה ואני בתווך מספר להם אגדות עתיקות, מפיה רוח חדשה בליבותיהם הזעירים, הגלמודים.